

Tiedelehtien avoin saatavuus – miten siihen päästään?

Näkökulmat Julkaistu 20.03.2015 klo 12:43 Kirjoittaja Arja Tuuliniemi

Maailmassa on [30,000 tieteellistä lehteä](#). On arvioitu, että korkeakoulut maksavat 84 % tiedelehtien maailmanlaajuisista julkaisemisen ja jakelun [kustannuksista](#). Tiedelehtien julkaisemisen markkinat ovat yhä harvempien kustantajien monopoli. Tuorein esimerkki tästä on [Springerin ja Naturen yrityskauppa](#).

Suomessa [FinELib-konsortio](#) hankkii korkeakouluille, tutkimuslaitoksille ja yleisille kirjastoille elektronisia aineistoja. Pääosa hankinnasta kohdistuu lehtiin (18 milj. euroa), kun koko hankintabudjetti oli 22,5 milj. euroa (v. 2014). Tieteellisten kirjastojen yhteistilaston mukaan yliopistot hankkivat FinELibin kautta [66 prosenttia e-aineistoista](#) vuonna 2013.

Arja Tuuliniemi työskentelee Kansalliskirjastossa ja hän vastaa kotimaisten ja kansainvälisten e-aineistojen käyttöoikeuksien hankinnasta FinELib-konsortiolle.

Mihin tiedelehtiä vielä tarvitaan, kun nopeampia ja parempia tieteellisen kommunikoinnin foorumeita on olemassa? Näyttää siltä, että tutkijan urakehityksen ja meritoitumisen kannalta vielä

ei ole löytynyt varteenotettavaa kilpailijaa tiedelehdille, vaikka monia vaihtoehtoisia malleja jo kokeillaan.

Suurenergiafysiikassa tieteellisen kommunikoinnin välineenä toimii Arxiv-julkaisuarkisto. Tämän lisäksi tarvitaan foorumi meritoitumiseen eli tieteelliset lehdet. CERN oli keskeinen toimija, kun SCOAP3-konsortiossa suurenergiafysiikan keskeiset lehdet muutettiin open access -lehdiksi vuonna 2014. FinELib toimii SCOAP3-konsortion Suomen kansallisena yhteystahona eli neuvotteli tilausmaksuvähennykset, laati kustannustenjaon Suomen osalta sekä kerää ja maksaa vuosittain OA-maksut CERNille.

SCOAP3-konsortio muodostuu yli 30 jäsenestä Euroopasta, Pohjois-Amerikasta, Aasiasta ja Afrikasta. Jäsenet edustavat konsortiossa yli 2000 kirjastoa, tutkimuslaitosta ja rahoittajaa yli 40 maasta. [SCOAP3-lehtiä on tällä hetkellä 10](#). SCOAP-konsortio on ensimmäisiä esimerkkejä siitä, miten olemassa olevat tilausmaksulliset lehdet muutettiin open access –lehdiksi. Yleisempää on se, että perustetaan täysin uusia avoimen saatavuuden mallilla toimivia lehtiä.

Vaikka SCOAP3 on urauurtava open access –malli, se kuitenkin kattaa vain 10 julkaisua, mikä on pieni osa kaikista 30 000 tiedelehdestä. Toki on muitakin open access -lehtiä, mutta niiden määrä on vielä vähäinen verrattuna tilausmaksullisiin lehtiin. Jos tiedelehtiä tarvitaan jatkossakin meritoitumiseen, miten tiedeyhteisö pystyy maksamaan sekä korkeat lehtien tilausmaksut että uudet open access -maksut? Kustantajamonopolit tuskin oma-aloitteisesti laskevat lehtien tilauskustannuksia, jotta avoimen saatavuuden kustannukset voidaan kattaa.